

Groengas in landbouw

11 maart 2015

LTO Noord Programma Klimaat & Energie

Auke Jan Veenstra (aveenstra@ltonoord.nl)

Inhoud

- LTO Noord en Energie
- Energie in de agrarische sector
- Energieproductie
- Vergisting
- Groengas

Afbeelding: Tauw

LTO Noord en Energie

Energie en klimaat is een belangrijk thema voor de landbouwsector:

- Energie is kostenpost maar opwekking kan extra tak worden op een bedrijf
- Sector beschikt over ruimte (grond, dakoppervlak) en biomassa (van gras tot reststromen)

LTO: Inspanning Verzilveren

- ✓ Minder afhankelijk zijn van grond en hulpstoffen
- ✓ CO2 besparingen & productie (collectief verhandelen)
- ✓ CO2 Footprint op ons product als verkoopargument
- ✓ Niet alleen voedsel maar ook energiediensten leveren.
- ✓ Tot waarde brengen van mest
- ✓ Betrokkenheid

Verduurzamen van de sectoren

Mest

Mineralen hergebruiken daardoor kunstmeststoffen verminderen

Innovatie

Gebruikmaken van onze technologische vooruitgang

Energie neutraal

Alle nuttige energie in en om de stal/gebouw op het land benutten.

Convenant Schone en Zuinige Agrosectoren

- Tussen LTO, Min. EZ en I&M
- Doelen bij ondertekening:
  - 30% reductie broeikasgasuitstoot in 2020 t.o.v. 1990 (EU doel=20%, nu op $\pm$ -18%)
  - 20% duurzame energie in 2020 (EU: 14%. 2009: 44% van totale duurzaam opgewekte energie!)
  - 2% energiebesparing per jaar

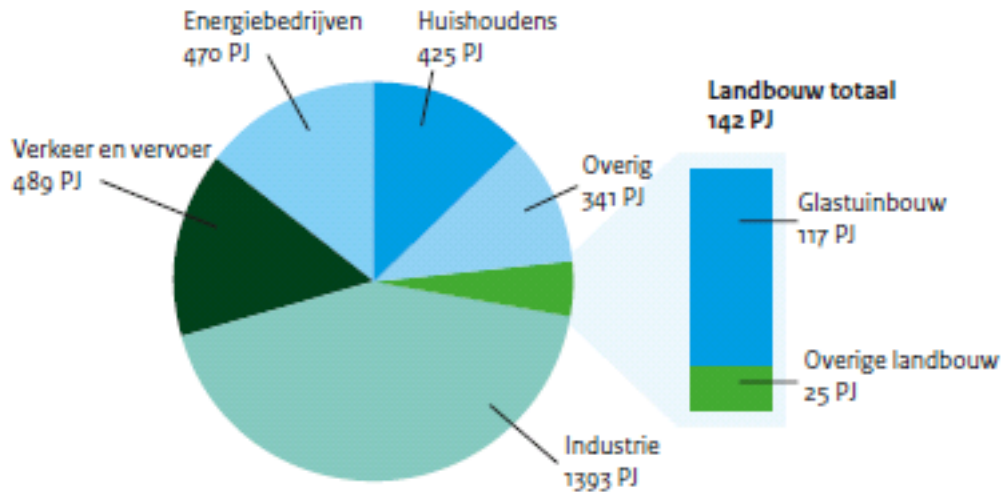

Energieverbruik Land en Tuinbouw: waar staan we?

- Aandeel energieverbruik Land en Tuinbouw is ongeveer 4,4% van het totale verbruik in Nederland.

Verdeling energieverbruik in Nederland

Totaalverbruik in 2009 is ca. 3260 PJ

Figuur 3. Energieverbruik in Nederland en in de landbouw in het jaar 2009

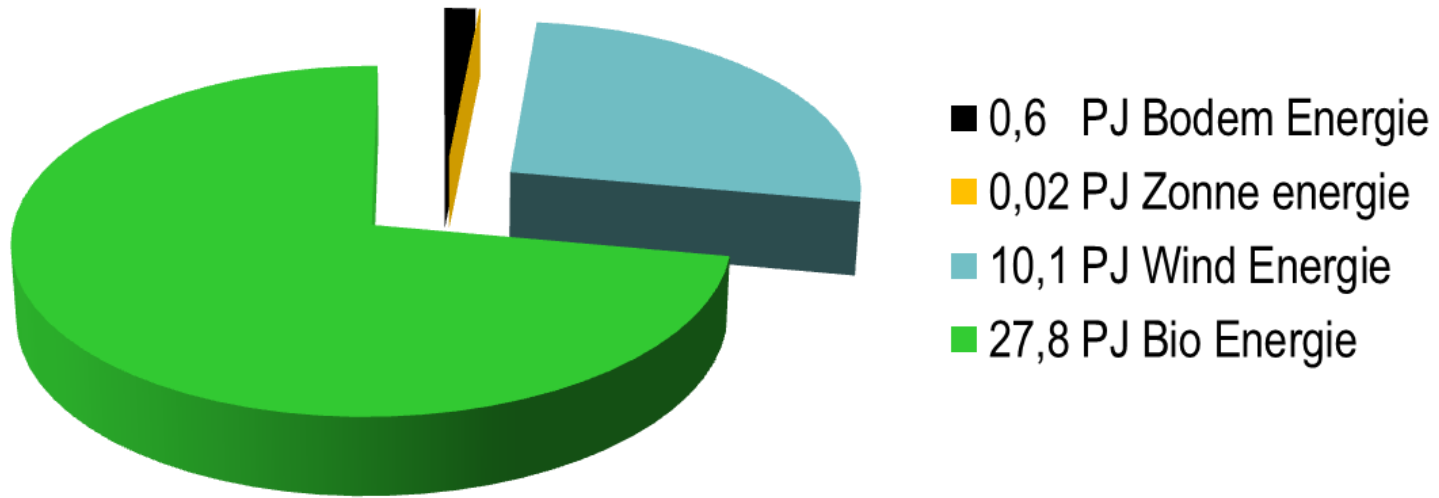
bron: Agentschap NL (2011) Energie en klimaatmonitor Agrosectoren 2011

Totale bijdrage Agrosectoren hernieuwbare energie

Hernieuwbare energie Ned. totaal 2009 → 88 PJ

Eigen opwekking en biomassa levering → 38,5 PJ (44% bijdrage)

LTO Noord: Programma Klimaat & Energie

- Informeren, faciliteren, activeren

Programma Klimaat & Energie

---

projecten   ADVIES **rombōu**

Projecten

DUURZAAM RENDEMENT

Reductie, Opwekken,
Levering

Informatie voorziening

LTO Noord en Groen Gas

GGNL bundelt kennis, stimuleert projecten en draagt oplossingen aan om de biogasmarkt te versnellen

Bedrijfsleven en overheid trekken samen op voor een duurzame toekomst

gasunie

netbeheer nederland

GasTerra

provincie
GELDERLAND

-essent

provincie

provinsje fryslân
provincie fryslân

Gemeente Leeuwarden

Duurzame Energie: opties

- Windmolens: Groot & Klein
- Zonne-energie (Zon PV (elektriciteit) en Zonne collectoren (warmte))
- Aardwarmte:
  - Geothermie: diepe boringen
  - WKO /bodemwarmtewisselaar
- Vergisting van reststromen:
  - Co-vergisting
  - Monovergisting
- Verbranding

Vergisting: opties

Veehouderijsectoren:

- aanvliegroute mest -> monovergisting (klein/groot) mest co-vergisting

Plantaardige sectoren:

- gewassen / gewasresten / restproducten agroindustrie bijv. Suikerunie, Avebe, LambWestonMeijer

Technieken

- Droogvergisting (bijv. Orgaworld, HarvestaGG)
- Natte vergisting:
  - Allesvergisting
  - Monovergisting
  - Afvalwatervergisting (slibvergisting)
- Vergassing:
  - superkritische vergassing (natte stromen zoals mest)
  - droge vergassing

Biogaspotentieel vergisting in Nederland

Bron: Routekaart Hernieuwbaar Gas

$$\text{potentieel gas} = \text{hoeveelheid biomassa} \times \% \text{ inzet} \times \text{opbrengst}$$

2020	Aantal installaties [-]	Verwerkte biomassa [kton ns]	Verwerkte biomassa [% van totale beschikbaarheid]	Totaal beschikbare biomassa [kton ns]	Biogas-opbrengst substraat [Nm ³ / ton ns]	Totale biogas-opbrengst [mln Nm ³ biogas 63% met CH ₄]	Totale biogas-opbrengst [mln Nm ³ aardgas eq.]	Totale biogas-opbrengst [PJ]
GFT	20	1145	57%	2000	90	68	43	1,4
Rundermest	1000	6276	11%	55660	35	213	135	4,3
varkensmest	60**	2378	20%	12000	21	50	32	1,0
Kippenmest		258	18%	1440	250	43	27	0,9
Energiegewassen		450	5%	9900	170	77	49	1,5
VGI	20	1765	90%	1965	244	431	273	8,7
RWZI	120	800	59%	1363	244	195	124	3,9
AWZI	50	331	43%	777	244	81	51	1,6
Gras	10	755	50%	1500	100	76	48	1,5
Stortgas	0	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	0	0	0,0
Zeewier	2	75	50%	150	54	4	3	0,1
Vergisting totaal						1237	785	24,9

Biogaspotentieel vergisting in Nederland

Bron: Routekaart Hernieuwbaar Gas

2020 = 25 PJ

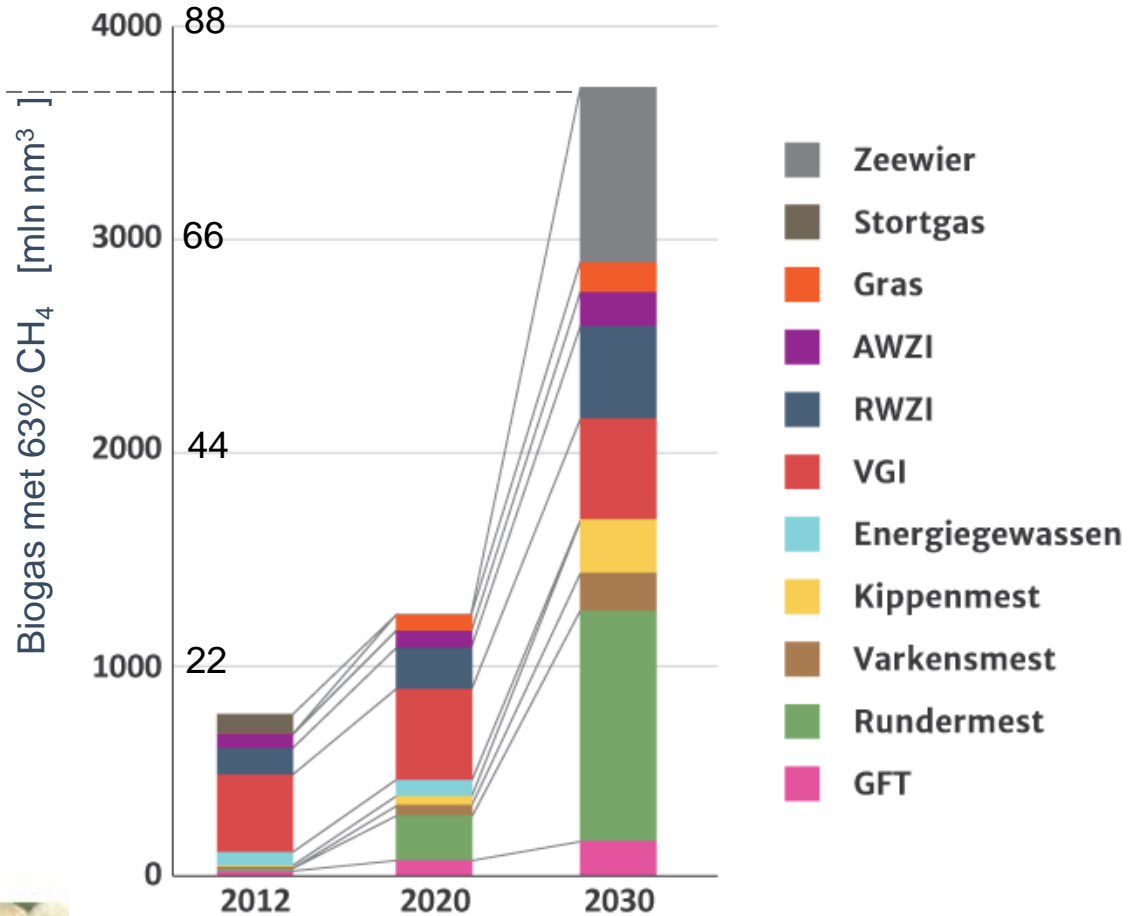
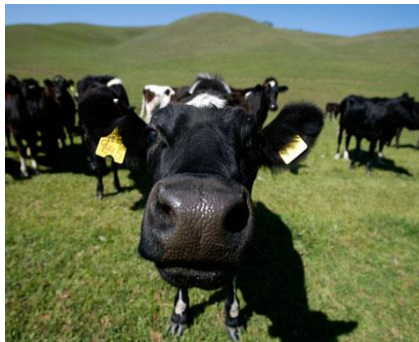
2030 = 75 PJ

Mest

Gras

AWZI + RWZI

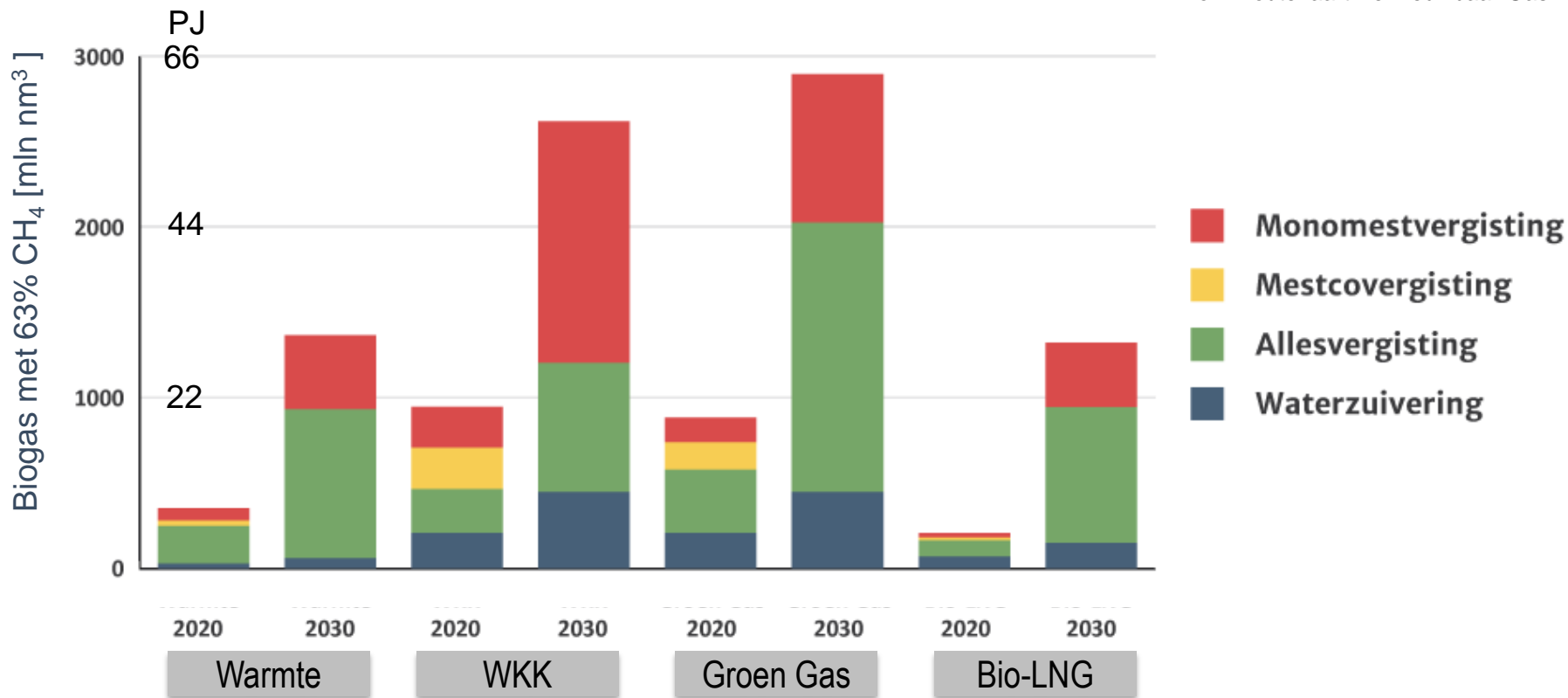
Innovatie

Routekaart: product-markt combinaties

Maximum potentieel per afzetroute voor biogas uit vergisting in Nederland

Bron: Routekaart Hernieuwbaar Gas

Energie uit mest

- Forse reductie van broeikasgassen methaan en lachgas
- Duurzame energie potentie (11 PJ als realistisch):
Tot 450.000 MW potentie alleen al uit de varkenshouderij
Ca 2.000.000 MW uit Rundvee
- Ook zoekrichting in de Duurzame Zuivelketen

Energie uit Biomassa/mest

- Biogas
- Elektriciteit/Warmte
- Groengas

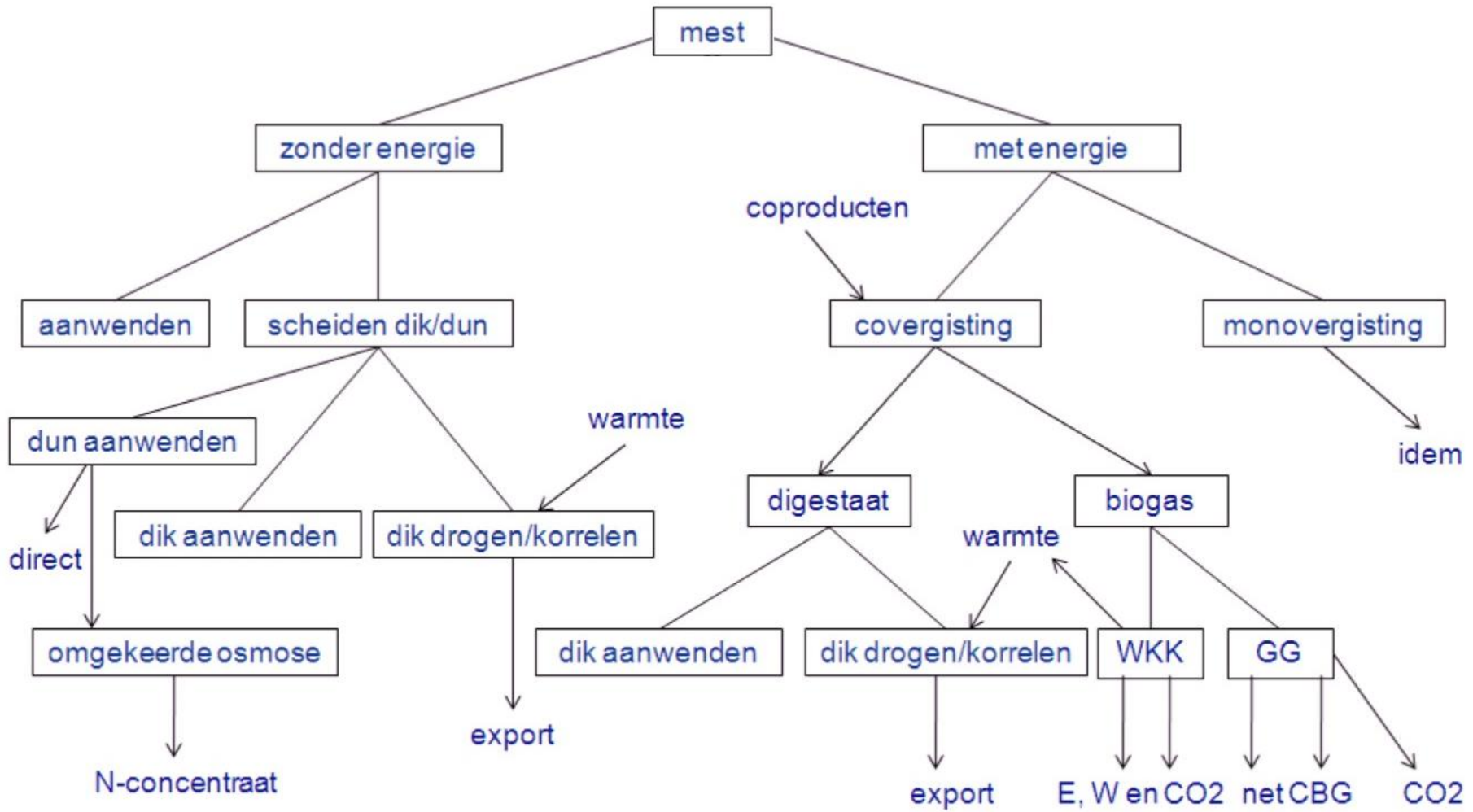
1 m³ drijfmest ≈ 25 m³ biogas
1 ton mais ≈ 200 m³ biogas
1 m³ biogas ≈ 2 kWh elektriciteit en
≈ 2 kWh warmte
óf ≈ 0,6 m³ groengas

Mobiliteit:

1 m³ groengas = 0,7 kg bio-cng
1 m³ groengas = 0,55 kg bio-lng

Beslisboom vergisten en verwerken

Co-vergisting

Energetisch interessant, maar:

- Afhankelijk van subsidies
- Arbeid en kapitaalsintensief
- Vergroting mestvolume, dus nodig om tot verwerking te komen!
- Last van gestegen grondstofprijzen
- Merendeel huidige vergisters draait met verlies

Co-vergisting

Co-vergisters die wel positief draaien:

- Vooral eigen biomassa
- Warmtebenutting WKK (lees: € warmteopbrengsten)
- Uitbreidingsinvesteringen in groengasproductie
- Extra stroom uit uitlaatgaswarmte (ORC aankoppelen)
- Productie en verkoop CO₂
- Ondernemers die zich volledig richten op vergisting

Micro- monovergisters

Bioelectric

Agrofutur

HoST Microferm

Thecogas Ecobag

Bebra

Röring UDR (Picollo)

Eltaga

> 60 partijen in NL en landen om ons heen actief (pilot/demo/markt)

Biogas op boerderijschaal

Simpele installatie

Silo('s) en container

Geen voerkeuken

Simpele besturing

Rendement

Lagere investeringen

Laag risico

Lage vermogens nodig

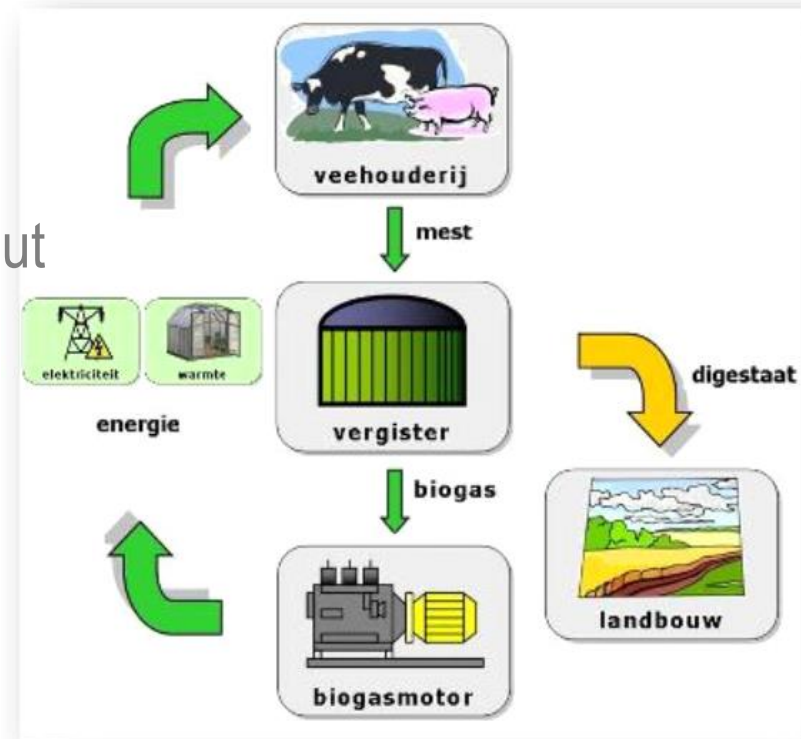
Biogas op boerderijschaal: Microvergisting

Proces

- Geen co-producten, enkel mest (rundvee/varken)
- Geen extra mest
- Simpele biologie
- Stabiel proces door constante input
- Geen extra transportbewegingen

Arbeid

- Simpele installatie
- Weinig arbeid

Belgische eenvoud

Microferm (HoSt BV)

Kenmerken

- Korte verblijftijd
- Compacte installatie
  - Simpele besturing
  - Over de weg vervoerbaar
  - Klein ruimtebeslag (bouwblok!)
- Slechts 1 tank nodig
- Capaciteit ca 5.000 – 5.500 m³ mest per jaar

Kenmerken

- Splitsing van vergistingsproces (upflow, downflow en reflow)
- Efficiënte vergisting
- Compacte installatie
  - Simpele besturing
  - Over de weg vervoerbaar
- Meerdere tanks nodig
- Capaciteit ca. 7.500 m³ mest p.j.

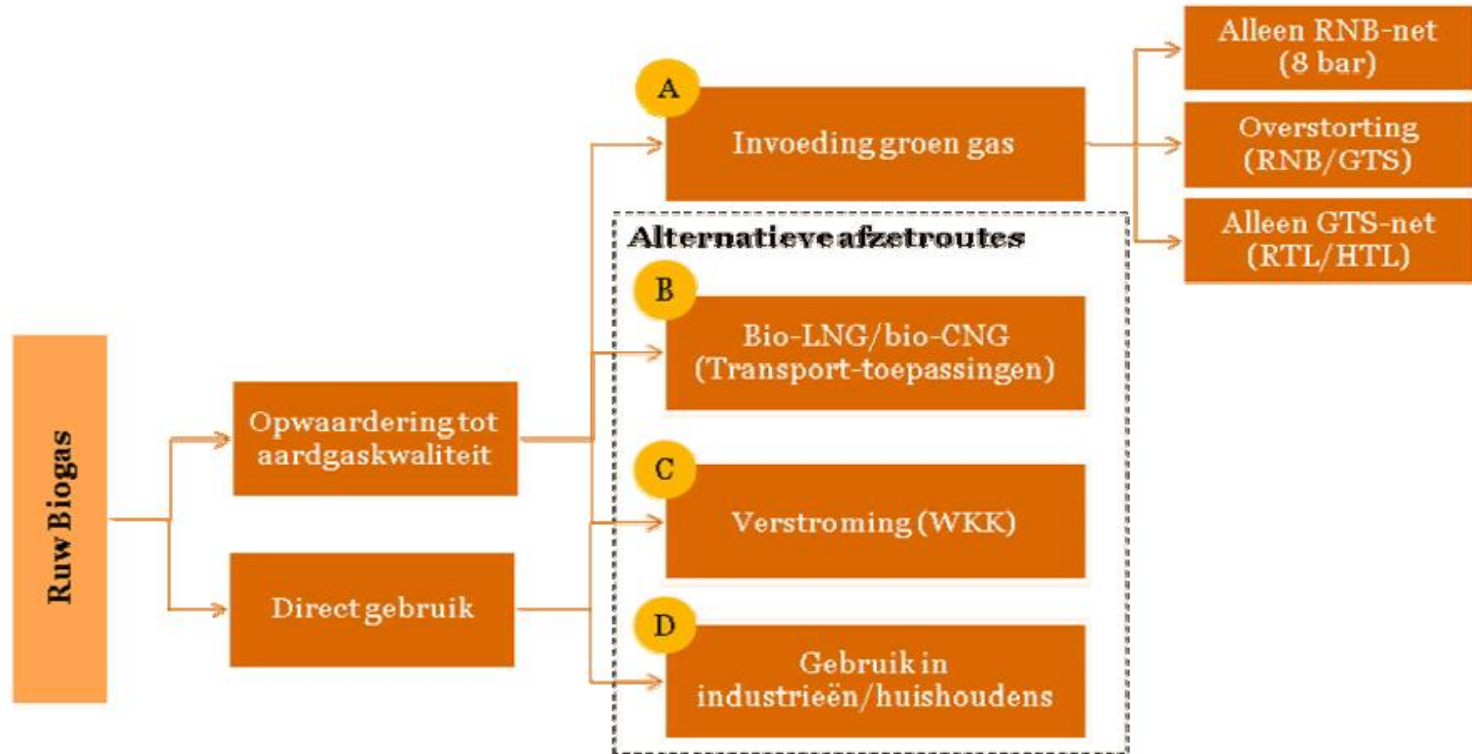
Mestraffinage

‘1 m³ mest bevat potentieel € 6 aan energie en € 8 aan mineralen’

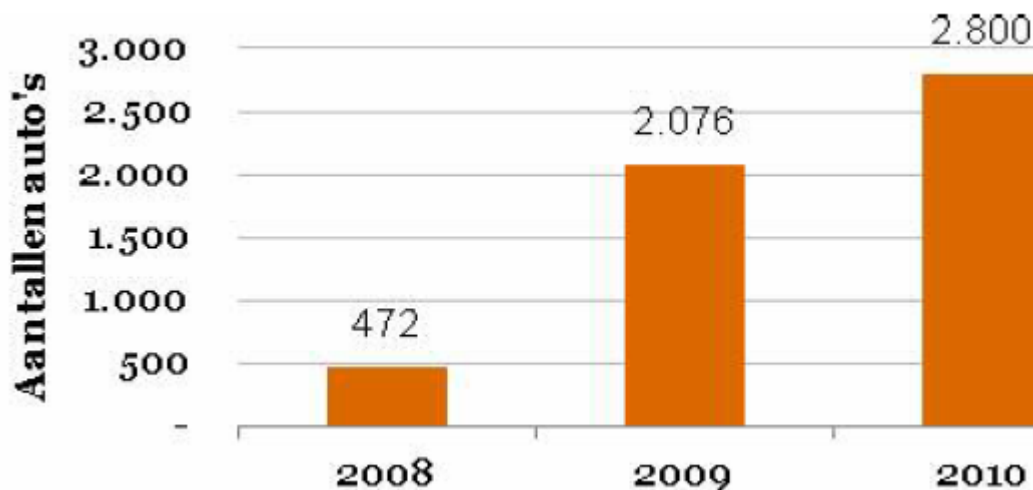

Biogas toepassingsroutes

Groengas afzetmogelijkheid in mobiliteit

- Bio-CNG: Groen Gas op 200-250 bar
- 1 kg groengas = 1 ltr diesel (energie inhoud)
- kgprijs aan de pomp ca. € 1,-

GROEN GAS

IK DROOMDE
DAT IK OP
EEN KOEIENSCHET
DUIZEND-EN-ÉÉN
KILOMETER REED

Loesje

Product 1000
© 2017, Ed. Anthonis - www.loesje.nl

Onderzoek en demonstratie

Ontwikkelingen

Mestraffinage boederijschaal:

- De Marke → firma Fermtech, WUR
- Dairy Campus → o.a. Struvietvergister (Paques, KNN, OHM, WUR)
- Biogas en mineralenproductie d.m.v. proces superkritische **vergassing** (Gensos, Sparqle)
- **Mestverwerking + energieproductie** koppelen aan RWZI of Industrie voor uniek locatievoordeel (grootschalig)
- Mineralen op Maat
- TKI Groengas / TKI BBE

Groengas in Landbouw:

Innovatie en marktontwikkeling nodig om doorbraken te realiseren.

Voor landbouwers bovenal:

Maatwerk!

www.ltonoord.nl/duurzameenergie

www.groengas.nl

www.lto-energie.nl

www.agroenergiek.nl

Contact

Dank voor uw aandacht!

aveenstra@ltonoord.nl

06-510 19 829

